

УДК 332.834.7:355.1(477)“2014/2021”

DOI: 10.33099/2707-1383-2021-42-4-74-88

Юрій Стасюк

*кандидат історичних наук, начальник науково-дослідної лабораторії проблем воєнної історії України науково-дослідного центру воєнної історії, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського (Київ, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3832-4353>
Електронна пошта: yura.stasyuk.1975@gmail.com*

Олександр Томчук

*доктор філософії, начальник науково-дослідного відділу (механізованих і танкових військ) Наукового центру Сухопутних військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (Львів, Україна)
ORCID: orcid.org/0000-0002-9476-4348
Електронна пошта: tomt1366@ukr.net*

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ У ЗМІЦНЕННІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

У статті аналізується історія виникнення та значення волонтерського руху у відновленні ЗС України та зміцненні обороноздатності держави. Автори зазначають, що надання волонтерської допомоги ЗС України у скрутні часи для держави є унікальним явищем, притаманним українському народові. Подано історію зародження сучасного волонтерського руху та основні напрями діяльності волонтерів у ЗС України. Наголошується на всенародному характері волонтерства, його значенні у відсічі російській агресії проти України. Автори аналізують нормативну базу руху допомоги ЗС України, наводять приклади допомоги українським збройним формуванням.

Ключові слова: *Збройні Сили України, волонтери, волонтерський рух, благодійність, волонтерські та благодійні організації.*

Постановка проблеми. Волонтерська допомога Збройним Силам

України (далі — ЗС України) притаманна українському народу. В умо-

вах російської агресії, яка розпочалася у лютому 2014 р., недостатнього фінансування та відсутності налагодженої системи забезпечення ЗС України постало питання пошуку альтернативних шляхів матеріального забезпечення. Само собою народилося волонтерство допомоги ЗС України, яке стало логічним продовженням волонтерства під час Революції Гідності.

Сучасне волонтерство має витoki також із організації шефської допомоги у перші роки після проголошення незалежності України. Шефська допомога виражалася у:

матеріально-технічному забезпеченні — наданню допомоги ЗС України з боку ряду підприємств у підтриманні бойової і технічної готовності кораблів, покращення матеріально-технічної бази кораблів і військових частин, забезпечення кораблів і військових частин продовольством, майном, паливно-мастильними матеріалами й технічними засобами;

військово-патріотичному вихованні — відбору і скеруванні призовників у підшефні військові частини та на кораблі, участі шефських делегацій у святкуванні урочистих дат у підшефних військових колективах;

культурно-виховній діяльності — відвідин творчими колективами кораблів і військових частин ЗС України, поширення національних культур і традицій;

душпастирській роботі — відвідин священнослужителями особового складу кораблів і військових частин, проведення духовних бесід тощо (Нашивочников О.О., 2016). У подальшому з реформуванням ЗС України ця діяльність зазнавала деяких змін та поглиблювалася.

Зміну керівництва української держави після Революції гідності путінський режим не визнав та використав це як можливість для агресії Російської Федерації проти України, здійснив окупацію АР Крим. У цих умовах перед урядом України постало питання за рахунок держави першочергово забезпечити відновлення та приведення у боєздатний стан наявних військових формувань. Проте фінансово-матеріальний стан бюджету країни був надзвичайно важкий. Новостворений уряд України після втечі В. Януковича отримав на рахунках державного казначейства суму коштів, що еквівалентна менше 10 тис. доларів та великий державний борг (Луценко розповів, скільки із \$ 40 мільярдів Януковича вже вдалося конфіскувати...). Існуюча на той час бюрократизована та обмежена в можливостях шефська діяльність у ЗС України не могла оперативно та всебічно надати допомогу та розв'язати фінансово-матеріальні проблеми у забезпеченні відроджуваного Українського війська.

Уряд терміново вніс законопроект про необхідність змін до низки законів України, що дали б змогу за-

лучати кошти від благодійників для відновлення обороноздатності країни. Верховна Рада України ухвалила 8 квітня 2014 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави». Ст. 2 Закону України «Про оборону України» доповнено частиною 7: «Фінансування потреб національної оборони держави може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб», а в Законі України «Про Збройні Сили України» ст. 15 доповнили так: «Фінансування Збройних Сил України може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб».

Волонтерський рух активно доєднався до відновлення ЗС України. Зазначимо, що він виник ще під час Євромайдану та Революції гідності, активно діяв для забезпечування протестувальників усіма необхідними ресурсами. Російська агресія проти України призвела до ще більшої консолідації суспільства. За короткий час значно збільшилась кількість волонтерських організацій. Маса громадян виявили бажання допомогти українським військовим формуванням та правоохоронним органам.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Результати аналізу досліджень (Біла книга анти-терористичної операції на Сході України (2014-2016). 2017; Звіт

про науково-дослідну роботу «Волонтерський рух в Україні під час воєнної агресії Російської Федерації (2014–2017 рр.)». 2017; Тинченко, Я. Ю. 2015; Тохтарова, І. М. 2014; Євсєєв, І. Г. 2021), а також публіцистичні матеріали (Три історії про те, як українці озброюють українську армію. 2014) демонструють зацікавленість цим питанням в Україні. Серед опублікованих матеріалів значна кількість робіт має публіцистичний характер. Автори робіт розкривають та висвітлюють, у певній мірі, діяльність волонтерського руху та благодійників у забезпеченні українських військових формувань, зокрема і ЗС України. У публіцистичній літературі подано конкретні факти діяльності волонтерів та волонтерських організацій з надання фінансової та матеріально-технічної допомоги для легальних збройних формувань.

Мета статті — на основі інформаційних матеріалів публіцистичного характеру й аналітичних публікацій про волонтерський рух в Україні під час антитерористичної операції / Операції об'єднання сил дослідити діяльність волонтерів у зміцненні Збройних Сил України та визначити роль волонтерського руху для національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. У кожній цивілізованій країні світу волонтерство регулюється певними законами. Не обійшло це і Україну. Верховною Радою України ухвалено Закон України від 19 квітня 2011 р.

№ 3236-VI «Про волонтерську діяльність». З отриманням перших досвідів щодо проведення АТО, 30 жовтня 2014 р. було ухвалено Закон України «Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції» № 1089. У загальних положеннях закону зазначено, що волонтер АТО — фізична особа — благодійник (громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, яка перебуває в Україні на законних підставах), яка досягла вісімнадцятирічного віку, провадить волонтерську діяльність на добровільній і безоплатній основі, внесена до Реєстру волонтерів АТО згідно з Податковим кодексом України та Законом України «Про волонтерську діяльність». У подальшому нормативно правова база щодо волонтерства в Україні з врахуванням АТО удосконалювалась.

Аналіз діяльності волонтерського руху у 2014 р. встановив, що основним напрямом діяльності волонтерів стала допомога всім українським збройним формуванням, які беруть участь в АТО, і пораненим — цим займалися 70 % волонтерів. (85% українців вважають що волонтерський рух ... миру).

Займатися волонтерством, особливо у 2014 та на початку 2015 рр., було досить небезпечно. Багато волонтерів під час надання допомоги бійцям українського війська діставали поранення, потрапляли в полон, а деякі загинули. Станом на 1 жовтня 2015 р.

з місць незаконного ув'язнення було визволено 38 волонтерів (Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014-2016). 2017, с. 21).

Автори на основі аналізу відкритих матеріалів про волонтерську діяльність у Збройних Силах України у період з 2014 до 2021 рр. виокремлюють основні напрямки в їх діяльності:

волонтерська допомога у вигляді форми, взуття, засобів індивідуального користування та захисту, засобів медичної допомоги, технічних засобів та автомобілів а також здійснення їх ремонту;

заходи з популяризації Збройних Сил України;

контрпропаганди та співпраця із засобами масової інформації;

заходи протимінної діяльності, гуманітарного розмінування;

реабілітація військовослужбовців та членів їх сімей;

допомоги в рамках гуманітарного проекту Збройних Сил України «Евакуація-200».

З осені 2014 р. волонтери почали тісно співпрацювати з МО України, в якому створено раду волонтерів «Волонтерський десант». За підрахунками у 2014 році лише найбільші всеукраїнські волонтерські об'єднання передали українському війську 500 млн грн (Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016). 2017, с. 105, 108). Представники волонтерських організацій долучалися до речового, харчового

та медичного забезпечення, деякі з них працюють у департаментах Міністерства оборони, що відповідають за постачання Збройних Сил України. Подібні ради створені при силових структурах держави, таких як ДПС України, МВС та НГУ. До благодійницької діяльності долучалися організації, установи та заклади різноманітних форм власності.

З вересня 2014 р. в Збройних Силах України розпочато реалізацію Гуманітарного проєкту «Евакуація-200». В рамках реалізації зазначеного проєкту здійснюються заходи, спрямовані на пошук та встановлення місцезнаходження зниклих безвісти військовослужбовців Збройних Сил України, пошук локацій необлікованих поховань тіл (останків) тимчасово невстановлених осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, спільно з підрозділами правоохоронних органів вилучення з необлікованих поховань тіл (останків) загиблих та сприяння у їх ідентифікації, пошук та евакуація з між позиційного простору на лінії збройного протистояння тіл (останків) загиблих, сприяння у встановленні місцезнаходження та подальшого звільнення з незаконної примусової ізоляції на території окремих районів Донецької та Луганської областей військовослужбовців ЗС України.

Реалізація зазначеної діяльності потребує спеціалізованого обладнання, майна та засобів. Завдяки плідній взаємодії з Делегацією Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні з 2014 р. групи транспортування та пошуку тіл загиблих у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях максимально забезпечені необхідними обладнанням, спеціалізованим майном та санітарними засобами.

Завдяки волонтерській допомозі українських волонтерів, пошукові групи Гуманітарного проєкту Збройних Сил України «Евакуація-200» забезпечені оптичними приладами, GPS-навігаторами, раціями та відеокамерами GO-pro, а також здійснюється поточний ремонт та технічне обслуговування авторефрижераторів.

Протягом 2014–2021 рр. волонтери-пошуковці у складі пошукових груп Гуманітарного проєкту Збройних Сил України «Евакуація-200» приймали участь у пошукових заходах у районах бойових дій на територіях Донецької та Луганської областей. Завдяки реалізації зазначених пошукових заходів із зазначених районів вдалося повернути близько 1736 тіл (останків) загиблих захисників України (Пошукові групи «Евакуація-200» вивезли з Донбасу 1736 тіл загиблих військових. 2019).

Важливим чинником в організації медичного забезпечення стало налагодження тісної взаємодії військової медицини з цивільною. Уже 16 квітня 2014 р. — через два дні після оголошення початку АТО — при Міністерстві охорони здоров'я було створено штаб із координації дій у зоні АТО, до складу якого входили медичні служби Міноборони, Нацгвардії, Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України. Частина поранених скеровували у спеціалізовані цивільні лікувальні заклади для надання кваліфікованої допомоги (Казан Е. 2016).

Неоціненну допомогу учасникам АТО на передовій надавали медики-волонтери. Лікарям-добровольцям не дають офіційних відряджень на фронт на Донбас, тому медики-волонтери допомагали військовим лише під час відпусток чи неоплачуваних відгулів. Натомість у військовому відомстві визнають: на фронті бракує майже половини медперсоналу.

Відома волонтерська група «Вітерець» вважалася посередником між потерпілими та військовими лікарями. Через розтягнутість лінії зіткнення представників медицини від державних силових відомств не вистачало, тому волонтери доставляють поранених із передової у шпиталі, найближчі до лінії зіткнення (Медики, які рятують поранених на передовій, вирушають на схід. Потрібна допомога). У жовтні 2016 р.

на рахунку Першого добровольчого мобільного шпиталю ім. Миколи Пирогова вже була 19-та ротація в район проведення АТО. Медики-волонтери зазначеного мобільного шпиталю за півтора року надали медичну допомогу понад 7000 бійцям із зони АТО.

Широко відома у волонтерському русі, засновниця медичного батальйону «Госпітальєри» Яна Зінкевич та очолюваний нею підрозділ знали по усьому фронту. Окрім власне медичної допомоги «в полі», «Госпітальєри» супроводжували поранених у процесі реабілітації, надавали підтримку в організації похоронів, а також проводили вишколи з питань медичної підготовки, у яких брали участь як військові, так і цивільні.

Поряд з цим, волонтерські організації України виготовляли різноманітні речі для воїнів АТО: маскувальні сітки, теплі рукавиці і шкарпетки, маскувальні халати; сушені овочі для борщових і супових наборів, білизни та балаклави, браслети з паракорду тощо.

Так у 2017 р. волонтерські творчі колективи, підтримуючи бійців Збройних Сил України, організували близько 30 культурологічних заходів. Організовано забезпечення учасників Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») зразками військової форми одягу (до 30 шкіл Донецької і Луганської областей). Спільно з ГО «Конгрес національних громад України» організовано відпочинок

18 дітей зі Сходу України та 2 дітей військовослужбовців Збройних Сил України. Спільно з Посольством України в Республіці Польща організовано психологічну реабілітацію 4 військовослужбовців Збройних Сил України, які виконували завдання в рамках реалізації Гуманітарного проєкту «Евакуація-200», та 6 членів їх сімей (В Польщі відбулися заходи з психологічної ... «Евакуація-200». 2019).

Крім матеріальної допомоги, яку надавали волонтери, іншим аспектом їх діяльності був позитивний вплив на психічний та емоційний стан українських захисників. В українському війську, яке брало участь в боях на Сході України, активно проводилася душпастирська робота офіційних конфесій з учасниками бойових дій. Бійці, бачачи діяльність волонтерів, відчували нерозривний зв'язок з народом, що піднімало їх бойовий дух.

Так, для волонтерського руху характерною рисою стала адресність. Волонтерська допомога швидко надходила тим, хто потребував її насамперед.

Піком розвитку волонтерського руху допомоги ЗС України є середина 2015 р. Тоді в Україні нараховувалося понад 250 волонтерських організацій, що спеціалізувалися на вирішенні проблем породжених російською агресією в Криму та на Донбасі.

Із середини 2015 р. державні структури змогли опанувати стано-

вище із належним ресурсним постачанням військовослужбовцям на передовій лінії фронту. У першу чергу це пов'язано із відновленням та налагодженням всебічного забезпечення у Збройних Силах України та належного фінансування державою.

Водночас, волонтери продовжують опікуватись пораненими бійцями, допомагати медикаментами, організовувати заходи реабілітації бійців Збройних Сил України та їх родин, брати активну участь у проведенні заходів національно-патріотичного виховання дітей та молоді («Динамо» продовжує допомагати пораненим ... шпиталі. 2021).

З початком агресії Росії проти України мінами і боєприпасами забруднені, за попередньою оцінкою, близько 7 тис. км² підконтрольної на Сході України території. За інформацією, отриманою від управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини за період конфлікту, з 14 квітня 2014 р. по 15 серпня 2017 р. в Україні загинуло щонайменше 2558 цивільних осіб, з них 242 дітей. Уставлена світова практика з розмінувань свідчить, що один рік війни призводить до десяти років протимінної діяльності. Не оминуло це і Україну. Таку проблему відповідні державні органи України не здатні самотійно виконати у повному обсязі.

До протимінної діяльності та гуманітарного розмінування в Луганській та Донецьких областях, яка

підконтрольна українському уряду, залучились волонтерські організації, переважно іноземні, які опікуються даною проблемою тривалий час і мають практичний досвід в інших країнах. У зазначеному районі вони працюють з дозволу органів державної влади України і співпрацюють з ними, дотримуючись вимог чинного законодавства (Українські сапери провели сертифікацію «Швейцарського фонду ... Україні»). Поряд з цим міжнародні неурядові волонтерські організації беруть участь у наданні допомоги у підготовці та підвищенні майстерності фахівців, зокрема і державних органів влади, що залучаються до протимінної діяльності та гуманітарного розмінування.

Така організація як «благодійний фонд «Швейцарський фонд з протимінної діяльності ФСД в Україні» має головний напрямок діяльності — це пошук і знищення мін і невибухнувших боєприпасів для попередження нещасних випадків. Данська Рада у справах біженців також працює в Україні — одним з питань є галузь розмінування.

Hazardous Area Life-Support organization (HALO Trust), благодійна громадська організація британського походження, в буквальному перекладі її назва означає «Організація життєзабезпечення в небезпечних районах». На підконтрольних українському уряду територіях Луганської та Донецької областей

з 2015 року вона проводить діяльність таку, як розвідка небезпечних територій, протимінне навчання, очистка території від мін і вибухонебезпечних предметів, експертиза соціально-економічних загроз впливу мін і вибухонебезпечних предметів на мирне населення.

Тільки в 2017 році співробітниками цих організацій виявили 528 вибухонебезпечних предметів та перевірили 47 ділянок загальною площею 640 га, з них Донецька область — 522 га, Луганська область — 118 га (Черних, І. 2021, с. 8). Станом на жовтень 2020 року з району проведення Операції об'єднаних сил за участі груп від HALO Trust було вилучено 3000 невибухнувших боєприпасів з подальшим переданням на знищення. На сьогоднішній день в організації працює трохи більше 400 осіб, з них 350 працюють саперами (На Донетчине организации из Британии и США...).

Відповідно до публічно опублікованого аналізу Державною службою України з надзвичайних ситуацій групами розмінування знищено та знешкоджено 15560 вибухонебезпечних предметів за I півріччя 2021 року (Аналіз виконання робіт щодо очищення території України від вибухонебезпечних предметів у 2021 році). Автори статті, спілкуючись у 2021 р. з представником Спільного центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування

сторін, дізнались, що за перше півріччя 2021 р. на території, підконтрольних українському урядові, групами гуманітарного розмінування від волонтерських організацій виявлено вибухонебезпечних предметів: The HALO Trust Ukraine — 3791; Швейцарський фонд з протимінної діяльності ФСД в Україні — 196; Данська Рада у справах біженців — 5. У підсумку це склало 3992 одиниці вибухонебезпечних предметів чи 25 % від загалу.

Отже допомога міжнародних неурядових волонтерських організацій силовим структурам України, зокрема Збройним Силам України, з гуманітарного розмінування в районі проведення Операції об'єднаних сил є досить суттєвою навіть на шостому році війни.

Свідченням визнання ролі волонтерського руху у забезпеченні життєво важливих інтересів державотворення, обороноздатності, його провідної місії у творенні підвалин громадянського суспільства й самоврядування стало відзначення волонтерів державними / недержавними відзнаками та нагородами. Пристосування відомчої заохочувальної системи до необхідності відзначення волонтерів, не в останню чергу, призвело до внесення змін у порядок заохочення: значна група волонтерів удостоєна відомчими відзнаками військових формувань та інших відомств України, передовсім — Міністерства оборони України. Чима-

ло волонтерів отримали недержавні відзнаки (серед них, зокрема — недержавна нагорода «Орден “Народний Герой України”» (запроваджена з приватної ініціативи 2015 р.). Станом на квітень 2017 р. кавалерами ордена стала 295 осіб. Серед нагороджених — 77 волонтерів, медиків, капеланів (Народні Герої України).

Стосовно відзначення активістів волонтерського руху допомоги ЗС України державними нагородами, то така практика була започаткована вже влітку 2014 р. Відзначення внеску волонтерів стало частиною «державного ритуалу» і відбувалася з нагоди Дня Незалежності, Міжнародного дня волонтера, інших державних свят. Своєрідною формою заохочення волонтерів стало включення їх у рейтинги впливовості в Україні, підвищення їх суспільного іміджу та «впізнаності» у соціумі.

Весь той обсяг діяльності волонтерського руху для Збройних Сил України досить складно виміряти у грошовому еквіваленті, щоб тим самим можна було визначити частку їх внеску у відродження Українського війська порівняно до фінансово-матеріального вкладу держави. Проте з ухваленням Парламентом України закону «Про Національну безпеку України» у 2018 р. на державному рівні, у підсумку, було визнано неоцінений внесок волонтерів, благодійників та волонтерських організацій. У законі зазначено, що з цього часу сектор безпеки та оборони держави

складається як система не лише, як раніше, з органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, а й до неї тепер входять громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Висновки. Таким чином, основні напрями діяльності волонтерського руху щодо Збройних Сил України у досліджуваній період диференціювалися з врахуванням набутих спроможностей та розвитку ЗС України і подій на Сході України. Вони були чинниками, які впливали на зміст діяльності. Так для 2014–2015 рр.

найбільше допомоги волонтери надавали у вигляді екіпіровки, засобів індивідуального користування та захисту, засобів медичної допомоги, технічних засобів та автомобілів, а також здійснення їх ремонту, а також реабілітація військовослужбовців та членів їх сімей. Зі зменшенням бойової активності на лінії зіткнення починаючи з 2016 р. збільшилась роль волонтерів в рамках гуманітарного проекту Збройних Сил України «Евакуація-200». За останні роки важливе місце у діяльності волонтерських організацій зайняло проведення заходів з протимінної діяльності, гуманітарного розмінування. З кожним роком все більше залучаються члени волонтерського руху до популяризації Збройних Сил України, військових традицій та співпраці із засобами масової інформації, які займають проукраїнські позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Аналіз виконання робіт щодо очищення території України від вибухонебезпечних предметів у 2021 році. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Gumanitarne-rozminuvannya.html> [дата зверн.: 03.09.2021].

Біла книга антитерористичної операції на Сході України (2014–2016). (2017). Київ: НУОУ. 250 с.

В Польщі відбулися заходи з психологічної реабілітації пошуковців гуманітарного проекту ЗС України «ЕВАКУАЦІЯ-200» (2019). URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/07/02/v-polshhi-vidbulisya-zahodi-z-psihologichnoi-reabilitacii-poshukovziv-gumanitarnogo-proektu-zs-ukraini-evakuacziya-200/> [дата зверн.: 02.09.2021].

«Динамо» продовжує допомагати пораненим бійцям АТО/ООС у військовому шпиталі. (2021). URL: http://www.fcdynamo.kiev.ua/allnews/news/dinamo_prodolzhaet_pomogat_ranenym_voinam_atoos_v_voennom_gospitale/?__cf_chl_jschl_tk__=pmd_wQRigCJ

PWCxIRa6o.H_yKS_zbY8ga7huxFO9cuhzPog-1631012704-0-gqNtZGzNAjujcnBszQQR [дата зверн.: 05.09.2021].

Євсєєв, І. Г. (2021). Історичні аспекти правового регулювання волонтерської діяльності під час проведення антитерористичної операції / операції Об'єднаних сил. *Воєнно-історичний вісник*. К.: НУОУ. № 2 (40), с. 36–52.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави» від 08.04.2014 № 1190-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1190-18/paran6#n6&test=XX7MfyrCSgkywMBIZiLq8SFRHI4ogs80msh8Ie6> [дата зверн.: 07.09.2021].

Звіт про науково-дослідну роботу «Волонтерський рух в Україні під час воєнної агресії Російської Федерації (2014–2017 рр.)». (2017). Шифр «Волонтер» (заключний). Львів: НАСВ, 139 с.

Казан, Е. (2016). Проблеми медичного забезпечення Збройних Сил України в Антитерористичній операції (2014–2015). URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/09/medicine-ato-14-15.html> [дата звернен.: 07.09.2021].

Луценко розповів, скільки із \$ 40 мільярдів Януковича вже вдалося конфіскувати. URL: <http://glavcom.ua/news/lucenko-rozpoviv-skilki-iz-40-milyardiv-yanukovicha-vzhe-vdalosya-konfiskuvati-441004.html> [дата зверн.: 07.09.2021].

Медики, які рятують поранених на передовій, вирушають на схід. Потрібна допомога. URL: <https://hromadskeradio.org/ru/programs/rankova-hvylya/medyky-yaki-ryatuyut-poranenyh-na-peredoviy-vyrushayut-na-shid-potribna-dopomoga> [дата зверн.: 07.09.2021].

На Донеччині організації із Британії і США розмінірували вісім учасків. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-ato/2809855-na-donetcine-organizacii-iz-britanii-i-ssa-razminirovali-vosem-ucastkov.htm> [дата зверн.: 07.09.2021].

Народні Герої України. Національний музей історії України у Другій світовій війні. URL: https://www.warmuseum.kiev.ua/_ua/_other_projects/ato/ato_people_hero/ [дата зверн.: 05.09.2021].

Нашивочников, О. О. (2016). *Створення основ Військово-Морських Сил (1991-1994 рр.)* : дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22. Київ: НУОУ, 268 с.

Пошукові групи «Евакуація-200» вивезли з Донбасу 1736 тіл загиблих військових (2019). Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2699913-posukovi-grupi-evakuacia200-vivezli-z-donbasu-1736-til-zagiblih-vijskovih.html> [дата зверн.: 07.09.2021].

Тинченко, Я. Ю. (2015). Ілловайськ. Екзгумація. Підсумки. *Анексія Автономної Республіки Крим і Війна на Донбасі: матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 23 вересня 2015 р.* Київ: Національний військово-історичний музей України, с. 175–180.

Тохтарова, І. М. (2014). Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_5 [дата зверн.: 02.09.2021].

Три історії про те, як українці озброюють українську армію. (2014). URL: <http://lifepravda.com.ua/person/2014/07/11/174797/> [дата зверн.: 07.09.2021].

Українські сапери провели сертифікацію Швейцарського фонду з протимінної діяльності ФСД в Україні. (2021). URL: <https://armyinform.com.ua/2021/07/ukrayinski-sapery-provely-sertyfikacziyu-shvejczarskogo-fondu-z-protymynnoyi-diyalnosti-fsd-v-ukrayini/> [дата зверн.: 07.09.2021].

Черних, І. (2021). Вступне слово: Вибухонебезпечні загрози в умовах гібридної війни. *Вибухонебезпечні предмети як елемент гібридних загроз: виклики та протидія: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції 27 квітня 2021 р.* Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського. 244 с.

85% українців вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру. URL: <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/press-release/85-ukrajinciv-vvazajut-shcho-volonterskii-rukhdopomagaє-zmicnennju-miru/> [дата зверн.: 06.09.2021].

REFERENCES

Analiz vykonannya robit shchodo ochyshchennia terytorii Ukrainy vid vybukhonebezpechnykh predmetiv u 2021 rotsi [Analysis of the implementation of works on cleaning the territory of Ukraine from explosives in 2021]. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Gumanitarne-rozminuvannya.html> [Accessed: 03.09.2021]. [in Ukrainian].

Bila knyha antyterorystychnoi operatsii na Skhodi Ukrainy (2014–2016). (2017). [White Paper on the Anti-Terrorist Operation in Eastern Ukraine (2014–2016)]. Kyiv: NUOU. 250 s. [in Ukrainian].

V Polshchi vidbulysia zakhody z psykholohichnoi reabilitatsii poshukovtsiv humanitarnoho proektu ZS Ukrainy “Evakuatsiia 200”. (2019). [Measures for psychological rehabilitation of searchers of the humanitarian project of the Armed Forces of Ukraine “EVACUATION 200” took place in Poland]. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/07/02/v-polshhi-vidbulysya-zahodi-z-psiologichnoi-reabilitaczi-poshukovciv-gumanitarnogo-proektu-zs-ukraini-evakuacziya-200/> [Accessed: 02.09.2021]. [in Ukrainian].

“Dynamo” prodovzhuє dopomahaty poranenym biitsiam ATO/OOS u viiskovomu shpytali. (2021). [“Dynamo” continues to help wounded ATO / OOS fighters in a military hospital]. URL: http://www.fcdynamo.kiev.ua/allnews/news/dinamo_prodolzhaet_pomogat_ranenym_voinam_atoos_v_voennom_gospitale/?__cf_chl_jschl_tk__=pmd_wQRigCJPWCxIRA6o.H_yKS_zbY8ga7huxFO9cuhzPog-1631012704-0-gqNtZGzNAjujcnBszQQR [Accessed: 05.09.2021]. [in Ukrainian].

Yevsieiev, I. H. (2021). Istorychni aspekty pravovoho rehuliuвання volonterskoi diialnosti pid chas provedennia antyterorystychnoi operatsii / operatsii obiednanykh syl [Historical aspects of the legal regulation of volunteering during the anti-terrorist operation / joint force operation]. *Voienno-istorychnyi visnyk*. K.: NUOU. № 2 (40), s. 36–52.

Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia materialno-finansovoho zabezpechennia oboronozdatnosti derzhavy” vid 08.04.2014 № 1190-VII. (2014). [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Strengthening of Material and Financial Support of the State’s Defense Capability” of April 8, 2014 № 1190-VII]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1190-18/paran6#n6&test=XX7MfyrCSgkywMBIZiLq8SFRHI4ogs80msh8Ie6> [Accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Zvit pro naukovo-doslidnu robotu “Volonterskyi rukh v Ukraini pid chas voiennoi ahresii Rosiiskoi Federatsii (2014–2017 rr.)”. (2017). [Report on research work “Volunteer movement in Ukraine during the military aggression of the Russian Federation (2014–2017)”]. Shyfr “Volonter” (zakliuchnyi). Lviv: NASV, 139 s. [in Ukrainian].

Kazan, E. (2016). Problemy medychnoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy v Antyterorystychnii operatsii (2014–2015). [Problems of medical support of the Armed Forces of Ukraine in the Anti-terrorist operation (2014–2015)]. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/09/medicine-ato-14-15.html> [Accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Lutsenko rozpoviv, skilky iz \$ 40 miliardiv Yanukovycha vzhe vdalosia konfiskuvaty [Lutsenko told how much of Yanukovich’s \$ 40 billion had already been confiscated]. URL: <http://glavcom.ua/news/lucenko-rozpoviv-skilki-iz-40-milyardiv-yanukovicha-vzhe-vdalosya-konfiskuvati-441004.html> [Accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Medyky, yaki riatuiut poranenykh naпередovii, vyrushaiut na skhid. Potribna dopomoha [Doctors rescuing the wounded on the front line are heading east. Need help]. URL: <https://hromadskeradio.org/ru/programs/rankova-hvylya/medyky-yaki-ryatuyut-poranenyh-na-peredoviy-vyrushayut-na-shid-potribna-dopomoga> [Accessed: 07.09.2021].

Na Donetchine organizacii iz Britanii i SSHA razminirovali vosem’ uchastkov [In the Donetsk region, organizations from Britain and the United States have cleared eight areas]. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-ato/2809855-na-donetcine-organizacii-iz-britanii-i-ssa-razminirovali-vosem-ucastkov.htm> [Accessed: 07.09.2021]. [in Russian].

Narodni Heroi Ukrainy. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy u Druhii svitovii viini [People’s Heroes of Ukraine]. URL: https://www.warmuseum.kiev.ua/_ua/_other_projects/ato/ato_people_hero/ [Accessed: 05.09.2021]. [in Ukrainian].

Nashyvochnikov, O. O. (2016). *Stvorennia osnov Viiskovo-Morskykh Syl (1991–1994 rr.)* [Establishing the foundations of the Navy (1991–1994)]: dys. ... kand. ist. nauk: 20.02.22 / Kyiv: NUOU, 268 s. [in Ukrainian].

Poshukovi hrupy “Evakuatsiia–200” vyvezly z Donbasu 1736 til zahyblykh viiskovykh (2019). [Search groups “Evacuation–200” took out of Donbass 1736 bodies of dead soldiers]. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2699913-posukovi-grupi-evakuacia200-vivezli-z-donbasu-1736-til-zagiblih-vijskovih.html> [accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Tynchenko, Ya. Yu. (2015). Illovaisk. Ekshumatsiia. Pidsumky [Illovaisk. Exhumation. Results]. *Aneksiia Avtonomnoi Respubliky Krym i Viina na Donbasi: materialy Vseukr. nauk. viisk.-ist. konf. 23 veresnia 2015 r.* Kyiv: Nats. viiskovo-istorychnyi muz. Ukrainy, s. 175–180. [in Ukrainian].

Tokhtarova, I. M. (2014). Volonterskyi rukh v Ukraini: shliakh do rozvytku hromadianskoho suspilstva yak sfery sotsialnykh vidnosyn [Volunteer movement in Ukraine: the way to the development of civil society as a sphere of social relations]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_5 [Accessed: 02.09.2021]. [in Ukrainian].

Try istorii pro te, yak ukraintsi ozbroiuiut ukrainsku armiiu. (2014). [Three stories about how Ukrainians arm the Ukrainian army]. URL: <http://life.pravda.com.ua/person/2014/07/11/174797/> [Accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Ukrainski sapery provely sertyfikatsiiu “Shveitsarskoho fondu z protymynnoi diialnosti FSD v Ukraini” (2021). [Ukrainian sappers have certified the “Swiss Fund for Mine Action of the FSD in Ukraine”]. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/07/ukrayinski-sapery-provely-sertyfikacziyu-shvejczarskogo-fondu-z-protymynnoyi-diyalnosti-fsd-v-ukrayini/> [Accessed: 07.09.2021]. [in Ukrainian].

Chernykh, I. (2021). Vstupne slovo: Vybukhonebezpechni zahrozy v umovakh hibrydnoi viiny [Introductory word: Explosive threats in a hybrid war]. *Vybukhonebezpechni predmety yak element hibrydnykh zahroz: vyklyky ta protydiia: Materialy I Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii 27 kvitnia 2021 r.* Kyiv : NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho. 244 s. [in Ukrainian].

85% ukraintziv vvazhaiut, shcho volonterskyi rukh dopomahaie zmitsnenniu myru [85% of Ukrainians believe that the volunteer movement helps to strengthen peace]. URL: <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/press-release/85-ukrajinciv-vvazajut-shcho-volonterskii-rukhdopomagaje-zmicnennju-miru/> [Accessed: 06.09.2021]. [in Ukrainian].

Yurii Stasiuk

Philosophy Doctor in History,

*Head of Research Laboratory of Research Center
of Military History,*

The National Defence University of Ukraine

named after Ivan Cherniakhovskyi (Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3832-4353>

Oleksandr Tomchuk

Philosophy Doctor,

*Head of the Scientific and Research Department,
Army Scientific Centre,*

*Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground
Forces Academy (Lviv, Ukraine)*

ORCID: orcid.org/0000-0002-9476-4348

THE ROLE OF THE VOLUNTEER MOVEMENT IN STRENGTHENING THE ARMED FORCES OF UKRAINE AND THE DEFENSE OF THE STATE

The article considers the history of the origin and contribution of the volunteer movement in the restoration of the Armed Forces of Ukraine and strengthening the defence capabilities of the state. The authors note that the provision of volunteer assistance to the Armed Forces of Ukraine in difficult times for the state is a unique phenomenon inherent in the Ukrainian people. Emphasis is placed on the nationwide nature of volunteering, its importance in repelling Russian aggression against Ukraine.

The authors noted in the article that from the moment of building of the Armed Forces of Ukraine until 2014 in Ukraine there was patronage of various segments of the population, especially entrepreneurs of different forms of ownership. Patronage arose at the initiative of the top leadership of the state, in the difficult 90's for Ukraine, for the formation of a Law Enforcement Agency and military units. The main directions of activity are given. The inability of the patronage to solve the problems that arose in 2014 was noted. The authors highlighted the main legal documents that contributed to the development of the volunteer movement and legitimized their activities for the Armed Forces of Ukraine.

The authors offer their vision of the main activities of the volunteer movement. They are considered on typical examples of assistance to Ukrainian armed groups.

Key words: *Armed Forces of Ukraine, volunteers, volunteer movement, charity, volunteer and charitable organizations.*